

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Józef Kania

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

SYSTEM WIEDZY I INFORMACJI ROLNICZEJ W ROLNICTWIE POLSKIM¹

Streszczenie: Celem badań było zidentyfikowanie najważniejszych ogniw systemu wiedzy rolniczej w Polsce oraz ocena ich powiązań. Materiałem badawczym były dane statystyczne i empiryczne pozyskane z ankiety. Ocenę powiązań pomiędzy poszczególnymi interesariuszami uzyskano w wyniku jednodniowego panelu dyskusyjnego zorganizowanego w CDR Oddział w Krakowie. Charakterystyki systemu wiedzy rolniczej w Polsce przeprowadzono na tle zmian i podejść do systemów wiedzy rolniczej w literaturze przedmiotu. Uzyskane wyniki badań wskazują, że tradycyjne, liniowe koncepcje powiązań nauki z praktyką rolniczą zastępowane są innowacyjnymi koncepcjami sieciowymi. W Polsce nie ma dotychczas dobrze funkcjonującego systemu wiedzy rolniczej. Pomimo istnienia wszystkich ogniw klasycznego systemu wiedzy, występujące powiązania między nimi są mocno zróżnicowane. Bardzo silne powiązania istnieją jedynie pomiędzy doradcami rolniczymi a rolnikami, silne – pomiędzy doradztwem a badaniami i edukacją oraz polityką rolną, a także pomiędzy rolnikami a firmami sprzedającymi środki do produkcji rolnej i skupującymi produkty rolne. Pozostałe powiązania określone zostały jako słabe.

Słowa kluczowe: wiedza rolnicza, systemy innowacji, interesariusze, powiązania, współpraca.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.06

1. Wstęp

„Wiedza” to termin używany powszechnie i przez wszystkich. Według definicji encyklopedycznej wiedzą jest zbiór wszystkich miarodajnych informacji o rzeczywistości oraz umiejętność ich wykorzystania. Z kolei w języku potocznym mówi się o wiedzy praktycznej i teoretycznej. Wiedza praktyczna, ogromnie ceniona w pracy doradczej, oznacza natomiast posiadanie konkretnych umiejętności, potrzebnych do wykonania danego zadania.

W ekonomii wiedzę traktuje się jako „zasób firmy potrzebny do osiągnięcia zysku” [Adamowicz 2005]. Według tego poglądu każda firma działa na podstawie posiadanej wiedzy. Wiedza i informacja stają się współcześnie podstawowym czynni-

¹ Opracowano w ramach 7 PR “Prospects for Farmers’ Support: Advisory Services in European AKIS (PRO AKIS)”, grant nr 311994, okres realizacji 2012-2015.

kiem produkcji odnoszącym się do funkcjonowania przedsiębiorstwa jako podmiotu gospodarującego, jak i do organizacji publicznych i pozarządowych.

Unia Europejska przywiązuje ogromną wagę do postępu i ciągłego tworzenia nowej wiedzy. W światowym wyścigu naukowo-technicznym UE zaczyna jednak odstawać od czołówki. Dlatego coraz mocniej artykułowana jest konieczność priorytetowego traktowania sektora badań i rozwoju (B+R). W tym świetle dostrzega się także potrzebę usprawnienia sposobów upowszechniania nowych technologii w ramach systemów wiedzy i informacji rolniczej.

Z kolei stanowisko OECD na temat roli badań i edukacji charakteryzuje się zintegrowanym podejściem do sektora B+R. Szczególną wagę OECD przywiązuje do partnerskiej współpracy trzech podstawowych segmentów systemu wiedzy i informacji rolniczej, tj. badań, edukacji i doradztwa, oraz zaleca, że powinny one być bardziej zorientowane na wspomaganie władz w formułowaniu i rozwiązywaniu problemów, niż, jak to było wcześniej, na podawanie gotowych, standardowych rozwiązań, skupiających się na kwestiach produkcji i jej efektywności. To nowe ujęcie ma wymiar bardziej społeczny, a jego produkty powstają w procesie wzajemnego oddziaływania uczestników systemu, w tym klientów. Podstawą sukcesu jest tu stosowanie tzw. metod uczestniczących (*participatory methods*), aktywizujących społeczności lokalne oraz sprawiających, że każdy „produkt” systemu jest wspólnym dziełem wszystkich zaangażowanych w jego powstanie [Kania i in. 2011].

2. Cel i metodyka badań

Celem badań była inwentaryzacja najważniejszych ogniw systemu wiedzy rolniczej w Polsce, ich charakterystyka oraz ocena wzajemnych powiązań między nimi. Analiza podjętego problemu badawczego została poprzedzona przeglądem definicji dotyczących systemu wiedzy rolniczej na podstawie literatury przedmiotu. Podstawowym materiałem badawczym były dane statystyczne i empiryczne dotyczące podmiotów wchodzących w skład systemu wiedzy rolniczej, uzyskane z ankiet z MRiRW, CDR w Brwinowie oraz z 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego metodą ankiety. Stopień relacji i powiązań pomiędzy najważniejszymi podmiotami systemu określano na podstawie wskazań 49 osób – dyrektorów ODR, rolników – członków społecznych rad doradztwa rolniczego, a także pracowników nauki podczas panelu dyskusyjnego w CDR/O. w Krakowie.

3. Systemy wiedzy rolniczej i informacji – definicje

Definicje systemu wiedzy rolniczej² zmieniały się wraz ze zmianami co do wizji i idei rozwoju rolnictwa, w ramach określonej polityki rolnej czy też polityki rozwoju obszarów wiejskich [Dockes, Tisenkopfs, Bock 2011].

² Agricultural Knowledge System (AKS).

Leeuwis i Van den Ban [2004] twierdzą, że koncepcja systemu wiedzy rolniczej powstała w latach 60. XX wieku wskutek interwencyjnej polityki państw, które modernizowały rolnictwo i chciały przyspieszyć transfer wiedzy do praktyki rolniczej poprzez silną integrację nauki, edukacji i doradztwa, najczęściej na poziomie krajowym, sterowaną przez Ministerstwo Rolnictwa. Nieco później, w latach 70., takie organizacje, jak OECD i FAO wprowadzały w dyskursie politycznym koncepcję systemu wiedzy i informacji rolniczej³, która następnie ewoluowała w kierunku systemu wiedzy i innowacji rolniczych⁴, a obecnie przekształca się w kierunku koncepcji systemów innowacji rolniczych⁵, sieci uczenia i innowacji na rzecz zrównoważonego rozwoju rolnictwa⁶ czy też Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego⁷.

Definiowane są one następująco:

System wiedzy rolniczej – zbiór uczestników (aktorów), takich jak pracownicy naukowcy, wykładowcy i doradcy pracujący w sektorze rolnictwa. Nacisk kładziony jest w tym systemie na tworzenie wiedzy rolniczej w ramach krajowych systemów badawczych. Rezultaty tych badań są następnie transferowane do praktyki rolniczej poprzez organizacje doradztwa rolniczego [Rudman 2010].

System wiedzy i informacji rolniczej – klasyczna definicja określa go jako „zbiór instytucji i organizacji rolniczych i/lub osób oraz powiązań i interakcji między nimi, zaangażowanych w tworzenie, gromadzenie, selekcję, przetwarzanie, przekazywanie i wykorzystanie wiedzy i informacji w celu zrównoważonego rozwoju rolnictwa poprzez wsparcie podejmowania decyzji i rozwiązywania problemów” [Rolling, Engel 1991]. Ta koncepcja rozwinęła pojęcie systemu wiedzy rolniczej poprzez położenie głównego akcentu na proces tworzenia wiedzy oraz uwzględnienia w nim innych uczestników systemu poza nauką, edukacją i doradztwem.

Bardziej współczesny **system wiedzy i innowacji rolniczych** nabył większego znaczenia poprzez otwarcie się na większą realizację zadań publicznych i skoncentrowanie się na innowacjach [Klerks, Leeuwis 2009].

Rolnicze systemy innowacji – systemy te definiowane są jako „sieci organizacji, przedsiębiorstw i osób fizycznych nakierowanych na wprowadzanie nowych produktów, nowych technologii i nowych form organizacyjnych do ekonomicznego wykorzystania i które razem z instytucjami publicznymi i polityką rolną wpływają na sposób, w jaki poszczególne osoby się komunikują, dzielą i wymieniają się wiedzą oraz ją wykorzystują” [Leeuwis, Van den Ban 2004].

Sieci uczenia i innowacji na rzecz zrównoważonego rolnictwa – ta koncepcja reprezentuje sieciowe podejście. Charakteryzuje się ona tematycznie nakierowanymi sieciami uczenia różnych partnerów, zarówno tych będących członkami sieci, jak

³ Agricultural Knowledge and Information System (AKIS).

⁴ Agricultural Knowledge and Innovation System (AKIS).

⁵ Agricultural Innovation Systems (AIS).

⁶ Learning and Innovation Networks for Sustainable Agriculture (LINSAs).

⁷ European Innovation Partnership (EIP).

i spoza nich. Mogą to być rolnicy, doradcy, naukowcy, pracownicy administracji publicznej i inni interesariusze [Rudman 2010]. Nacisk w tej koncepcji kładzie się na tworzenie, uczenie i innowacyjność poprzez interakcje pomiędzy członkami.

Różnica między rolniczymi systemami innowacji a sieciami uczenia i innowacji polega na konceptualizacji wiedzy. W tym pierwszym wiedza postrzegana jest jako „zasób do przekazania”, natomiast w sieci podkreśla się procesy niezbędne do tego, by wiedza była użyteczna i możliwa do zastosowania przez innych uczestników.

Europejskie Partnerstwo Innowacyjne – w nowej perspektywie finansowej UE 2014-2020 kładzie się nacisk na partnerstwa innowacyjne w zakresie rolnictwa zrównoważonego, zarządzania zasobami wodnymi, surowcami rolniczymi, rozwoju społeczności lokalnych, zdrowia itp. Stanowi ono nowe podejście do badań i innowacji w aspekcie społecznym.

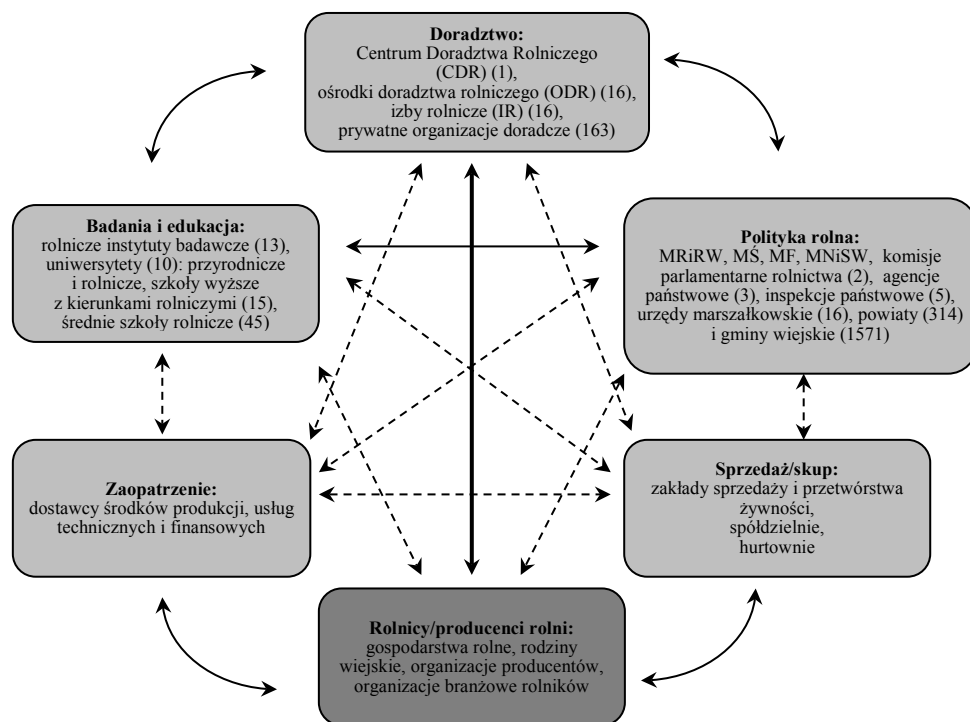
Jak możemy zauważyć, definicje te charakteryzują się ewolucją myślenia; od systemu wiedzy rolniczej do rolniczych systemów innowacyjnych jako procesu stopniowego kwestionowania liniowego transferu wiedzy (z nauki poprzez doradztwo do praktyki i odwrotnie) w kierunku bardziej kompleksowej i sieciowej wizji tworzenia wiedzy, uczenia się i innowacji. Te nowe koncepcje wychodzą naprzeciw innowacyjności w rolnictwie i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

4. Główne ogniwa systemu wiedzy w rolnictwie polskim

W Polsce, podobnie jak w wielu innych krajach, możemy wyróżnić sześć głównych następujących ogniw systemu wiedzy rolniczej, wzajemnie od siebie zależnych, reprezentowanych przez różne podmioty (rys. 1): 1) doradztwo rolnicze, 2) badania i edukacja rolnicza, 3) polityka rolna, 4) skup i sprzedaż produktów rolnych, 5) zaopatrzenie w środki do produkcji rolnej, 6) rolnicy – producenci rolni.

Doradztwo rolnicze reprezentują doradcy terenowi i specjaliści zajmujący się informacją rynkową, upowszechnianiem innowacji rolniczych, ekonomicznych, organizacyjnych, edukacją ustawiczną oraz rozwiązywaniem problemów praktyki rolniczej, obejmującej nie tylko ogniwo produkcji, ale również zaopatrzenie i zbyt, we współpracy z przedstawicielami nauki. Doradztwo rolnicze w Polsce tworzą: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie z oddziałami w Krakowie, Poznaniu i Radomiu (92 doradców), 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (3454 doradców), 16 izb rolniczych (136 doradców), 163 zarejestrowanych na liście MRiRW prywatnych podmiotów doradczych oraz liczne organizacje pozarządowe.

Badania i edukacja to naukowcy, wykładowcy i nauczyciele szkół rolniczych, zajmujący się generowaniem nowej wiedzy, by systematycznie wzmacniać system, analizą efektywności stosowanych technologii produkcji, rozwijaniem nowych sposobów zarządzania w poszczególnych ogniwach systemu oraz wszechstronnym i specjalistycznym kształceniem nowych kadr dla wszystkich elementów tego systemu. Ogniwo to obejmuje 13 rolniczych instytutów badawczych, będących w gestii Ministra Rolnictwa, 10 wyższych uczelni uniwersyteckich, 15 wyższych szkół państwowych (z kierunkami „rolnictwo”) oraz 45 średnich szkół rolniczych.

Relacje:

↔ bardzo silne

↔ silne

↔ słabe

Rys. 1. Interesariusze i ich wzajemne relacje w systemie wiedzy i informacji rolniczej

Źródło: opracowano na podstawie [Kania, Vinogradnik, Tworzyk 2014].

Polityka rolna, ustawodawstwo, inspekcja – politycy, urzędnicy administracji państwowej i samorządowej oraz inspektorzy. Są oni odpowiedzialni za kształt polityki rolnej, obowiązujące prawo i jego egzekwowanie w zakresie jakości, higieny, bezpieczeństwa, ochrony środowiska, rozwoju lokalnego. Reprezentowane jest ono przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, sejmową i senacką komisję ds. rolnictwa, 3 agencje państwowe (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencja Rynku Rolnego, Agencja Nieruchomości Rolnych), 5 inspekcji państwowych, 16 urzędów marszałkowskich, 314 powiatów oraz 1571 gmin wiejskich.

Sprzedaż/marketing – osoby fizyczne i prawne, organizacje producenckie i przedsiębiorstwa, które skupują produkty rolnicze, magazynują, sortują, przetwarzają, transportują, sprzedają w hurcie i detalu.

Zaopatrzenie – organizacje lub instytucje, osoby fizyczne lub prawne – dostawcy środków i usług, którzy zaopatrują rolników w środki produkcji, tj. w nawozy, środki ochrony roślin, nasiona, zwierzęta hodowlane, maszyny, a także udzielają pożyczek i kredytów itp.

Produkcja/producenci rolni – reprezentują ją przede wszystkim rolnicy – właściciele gospodarstw rolnych bądź dzierżawcy, ale również menedżerowie zarządzający gospodarstwami będącymi własnością innych osób. Rolników należy postrzegać w systemie wraz z rodzinami i całą społecznością danej wsi, którą zamieszkują. Jest to najważniejsze ogniwo w systemie, bez którego inne byłyby zbędne w dłuższym okresie. W Polsce jest to 1500,6 tys. gospodarstw (2010 r.) o rozdrobnionej strukturze agrarnej.

Każdy z tych elementów systemu jest słabiej lub silniej związany z innymi. Dlatego uważa się, że każda zmiana w jednym ogniwie systemu musi spowodować określone skutki w pozostałych ogniwach i odwrotnie. Nie można na przykład twierdzić, że tylko nauka jest w stanie rozwiązać wszelkie problemy niedostatku żywności na świecie czy też że tylko dobry system doradztwa rolniczego może efektywnie wykorzystać rezultaty badań naukowych. Wszystkie ogniwa są ważne i muszą współdziałać, by rozwój wsi i rolnictwa mógł postępować zgodnie z założeniami strategicznymi polityki rolnej i strukturalnej.

Na rysunku 1 zaznaczono również powiązania pomiędzy poszczególnymi ogniwami systemu wiedzy i informacji. Stopień tych powiązań (jako średnia ocen) jest wyrazem opinii 16 dyrektorów ODR, rolników – przedstawicieli społecznych rad doradztwa rolniczego oraz przedstawicieli nauki (łącznie 49 osób). Bardzo silne relacje występują tylko pomiędzy rolnikami a doradcami z ODR, zaś silne relacje pomiędzy doradztwem a badaniami i edukacją oraz polityką rolną, a także pomiędzy rolnikami a firmami zaopatrującymi ich w środki do produkcji rolnej i przedsiębiorstwami skupu produktów rolnych.

Tabela 1. Współpraca i konkurowanie ośrodków doradztwa rolniczego (ODR) z innymi zainteresowanymi ogniwami AKIS w Polsce (liczba wskazań dla 16 ODR)

Organizacje	Współpraca				Konkurencja
	bardzo dobra (bliska)	dobra	słaba	brak	
Rolnicze instytuty badawcze	11	5	-	-	-
Uniwersytety rolnicze lub przyrodnicze	4	7	4	1	-
Urzędy wojewódzkie i marszałkowskie	9	6	1	-	-
CDR	2	11	2	1	1
Firmy zaopatrujące w środki do produkcji rolnej	1	7	4	4	6
Firmy skupujące płody rolne	1	6	6	3	3
Prywatne firmy doradcze	-	-	3	13	16

Źródło: badania własne.

Wyniki dyskusji panelowych przeprowadzonych z dyrektorami 16 ODR, dotyczące oceny ich współpracy z innymi interesariuszami systemu wiedzy rolniczej w Polsce, przedstawia tab. 1.

Można zauważyć bardzo dobrą i dobrą (11) i (5) współpracę między ODR i rolniczymi instytucjami badawczymi podległymi MRiRW. Współpraca nie układa się tak dobrze między doradztwem i uczelniami przyrodniczymi (rolniczymi), które podlegają MNiSW. Tylko cztery ODR zadeklarowały bardzo dobrą współpracę, siedem – dobrą, cztery – słabą, a jeden ODR nie współpracował z uniwersytetem przyrodniczym. Ocena organizacji pozarządowych przez ODR jest dość dobra, ale niektóre z ODR traktują te organizacje jak konkurentów. Niezbyt dobra współpraca istnieje pomiędzy ODR a dostawcami i przetwórcami, ponieważ częściowo są postrzegani jako konkurenci zatrudniający własnych doradców. Wszystkie ODR postrzegają nowe prywatne firmy doradcze pojawiające się na rynku jako konkurencję.

5. Zakończenie

W Polsce nie ma dotychczas dobrze funkcjonującego systemu wiedzy rolniczej. Pomimo istnienia bardzo wielu instytucji i organizacji brak wzajemnych, praktycznych powiązań uniemożliwia ich współdziałanie i funkcjonowanie jako systemu. Sprawia to również, że tworzenie wiedzy rolniczej odbywa się często w oderwaniu od potrzeb i oczekiwań jej odbiorców. Dlatego efekty funkcjonowania różnych instytucji i organizacji, działających najczęściej w rozproszeniu bądź w całkowitej izolacji, zajmujących się badaniami przyczynkarskimi są gorsze, niż można by oczekiwać, biorąc pod uwagę wielkość i jakość posiadanego potencjału intelektualnego. Bardzo silne powiązania w systemie występują tylko pomiędzy doradztwem a rolnikami.

Tradycyjne, liniowe koncepcje powiązań nauki z praktyką rolniczą w postaci modelu transferu technologii lub modelu społecznej interakcji zastępowane są innowacyjnymi koncepcjami sieciowymi w celu łączenia i lepszego wykorzystania wiedzy wszystkich uczestników tworzących się sieci i partnerstw innowacyjnych. Stanowi to nowe wyzwanie zarówno dla jednostek doradztwa rolniczego, organizacji pozarządowych, instytutów badawczych i uczelni wyższych w kreowaniu i wdrażaniu do praktyki innowacji rolniczych, daje też szansę na szybszy rozwój i wzrost konkurencyjności polskiego rolnictwa.

Literatura

- Adamowicz M., 2005, *Zarządzanie wiedzą jako strategia budowania niematerialnych zasobów organizacji pracujących dla wsi i rolnictwa*, [w:] *Zarządzanie wiedzą i informacją w organizacjach pracujących dla wsi i rolnictwa. Materiały konferencyjne*, CBR, Warszawa, www.cbr.edu.pl.
- Biggs S., Smith G., 1998, *Beyond methodologies: Coalition-building for participatory technology development*, "World Development", 26(2), s. 239-248.

- Dockès A.-C., Tisenkopfs T., Bock B., 2011, *WPI: Reflection paper on AKI*, Collaborative Working Group – Agricultural Knowledge and Innovation Systems, <http://ec.europa.eu/research/agriculture/scar/pdf/akis-wp1-final.pdf>.
- Kania J., Drygas M., Kutkowska B., Kalinowski J., 2011, *System transferu wiedzy dla sektora rolno-spożywczego – oczekiwane kierunki rozwoju*, „Polish Journal of Agronomy”, No. 7, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB w Puławach, s. 22-28.
- Kania J., Vinogradnik K., Tworzyk A., 2014, *Advisory Services in Agricultural System of Knowledge and Information in Poland*, [w:] *Evaluation of policy schemes supporting innovation and advisory services: new concepts, methodologies and case studies*, 11th European IFSA Symposium, Berlin.
- Klerkx L., Leeuwis C., 2009, *Shaping collective functions in privatized agricultural knowledge and information systems: The positioning and embedding of a network broker in the Dutch dairy sector*; “The Journal of Agricultural Education and Extension”, 15(1), s. 81-105.
- Leeuwis C., Ban A. v. d., 2004, *Communication for Rural Innovation: Rethinking Agricultural Extension*, Oxford Blackwell Science.
- Röling N.G., Engel P.G.H., 1991, *IT from a Knowledge System Perspective: Concepts and Issues*, Paper presented at the European Seminar on Knowledge Management and Information Technology, Wageningen.
- Rudman C., 2010, *Agricultural Knowledge Systems in Transition: Towards a More Effective and efficient Support of Learning and Innovation Networks for Sustainable Agriculture (SOLINSA)*, project description.

AGRICULTURAL KNOWLEDGE AND INFORMATION SYSTEM IN POLISH AGRICULTURE

Summary: The aim of the study was to identify the most important elements of agricultural knowledge system in Poland and the assessment of their relationship. The research material was statistical data and empirical data obtained by questionnaire. The assessment of the relationship between stakeholders was achieved as a result of one-day panel discussion organized in the Agricultural Advisory Centre in Cracow. The characteristics of the agricultural knowledge system in Poland was made against the background of changes and approaches to agricultural knowledge systems in the literature. The results indicate that the traditional concepts of linear links between science and agricultural practice are replaced with innovative concepts of networking. In Poland, there is not yet a well-functioning system of agricultural knowledge. Despite the existence of all the links in the classical system of knowledge existing links between them are highly varied. Very strong links exist only between agricultural advisors and farmers, strong between advisory, and research & education, between advisory and agricultural policy, and between farmers and companies selling agricultural inputs and purchasing agricultural products. Other links have been identified as weak.

Keywords: agricultural knowledge, systems of innovations, stakeholders, relationship, cooperation.